

LIKKUTEI TORAH • PARSHAS ACHAREI • MAAMAR 4

ביאור הדברים ע"פ כי ביום הזה יכפר הנ"ל, ...

Explicación de las palabras
“Porque en este día expiará”

DEDICADO EN HONOR DE

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

El padre del Rebe, Reb Leví Itzjak

LikuteiTorah.com

LA PARASHÁ JASÍDICA

likuteitorah.com/es/likutei-torah/acharei/4/

1 ביאור הדברים ע"פ כי ביום הזה יכפר הנ"ל, הנה נקדים ענין בגדי לבן דכה"ג [דכהן גדול] שעבודת יוהכ"פ [יום הכפורים] הוא בבגדי לבן.

Una explicación de las palabras del versículo “Porque en este día hará expiación”, mencionado anteriormente. Ahora, comencemos por introducir el tema de las vestiduras blancas del Kohén Gadol (Sumo Sacerdote), pues el servicio de Yom Kipur se realiza con vestiduras blancas.

והנה הן היו מפשתן דייקא וכמ"ש כתנת בד קדש ילבש ומכנסי בד כו'. בגדי קדש הם.

Ahora bien, eran de lino específicamente, como está escrito: “Se vestirá una túnica sagrada de lino (bad), y calzones de lino”, etc. “Son vestiduras sagradas”.

2 ועי' בזהר פ' ויחי דרי"ז א' ובפ' פקודי דף רל"ט א' ובגמרא בזבחים דף י"ח ב' דאמר קרא בד דבר העולה מן הקרקע בד בבד.

Y véase en el Zóhar, Parashat Vayejí, página 217a, y en Parashat Pekudei, página 239a, y en la Gue-mará, en Zevajim, página 18b: el versículo dice bad, [es decir,] “algo que crece de la tierra por separado (bad bebad)”.

ופרש"י [ופירש רש"י / ופירוש רש"י] שם קנה יחידי מכל גרעין ואין ב' קנים עולים מגזע אחד, משא"כ בשאר כל מיני צמחה כמו חטים ודגן שכמה שבלים עולין מחטה אחת.

Y allí Rashi explica: un tallo único de cada semilla, y no brotan dos tallos de un mismo tallo; a diferencia de las demás clases de plantas, como el trigo y los cereales, donde de un grano de trigo brotan varias espigas.

והענין לפי שבח"י בד היינו שנמשך מעולם האחדות, ועד"ז יובן ענין קרבן קין דכתיב ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה' וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] זרע פשתן היה.

Y la explicación es que el nivel de bad significa que procede del Mundo de la Unidad. De manera semejante se comprenderá el asunto de la ofrenda de Kayin, como está escrito: “Y Kayin trajo del fruto de la tierra una ofrenda a Havaíá”, y nuestros Sabios, de bendita memoria, dijeron que era semilla de lino.

והיינו לפי שהוא בח"י בד (ועיי' בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] פ' קדושים באזהרת שעטנז והנה קין העלה כו' ובזח"ב [ובזהר חלק ב'] תצוה קפ"א ב' ובזח"ג [ובזהר חלק ג] קדושים פ"ז [פרק ז'] א').

Y esto se debe a que es el nivel de bad. (Y véase Likkutei Torah del Arizal, Parashat Kedoshim, sobre la prohibición de shaatnez: “Y Kayin elevó”, etc.; y Zóhar, parte II, Tetzavé, 181b; y Zóhar, parte III, Kedoshim, 87a).

ולכן היה הכה"ג [הכהן גדול] צ"ל לבוש ביוהכ"פ [ביום הכפורים] בעבודת היום בבגדי בד דייקא כי אז הוא נכנס לפני ולפנים בעולם האחדות לכפר על כל פשעי בניי [בני ישראל] וכמ"ש ונסלח כו' והיינו בבגדי פשתן דוקא.

Por eso, en Yom Kipur, durante el servicio propio de ese día, el Kohen Gadol debía estar vestido específicamente con vestiduras de lino (bad), pues entonces entraba al santuario más recóndito, al Mundo de la Unidad, para expiar todas las transgresiones de los hijos de Israel, como está escrito: "Y será perdonado", etc.; y esto se realizaba específicamente con vestiduras de lino.

וזהו ענין הוי' בדד ינחנו. פי' בדד הוא בחי' לבדו כמו קודם שנברא העולם וכמ"ש במ"א

Y este es el significado de "Havaiá lo condujo solo (badad)". Es decir, badad es el nivel de "Él solo" (levadó), como antes de que el mundo fuera creado, según se explica en otro lugar.

(ועמ"ש סד"ה וארא אל אברהם בענין בחי' יחיד וסד"ה להבין הענין שתפלת הבעל עסק כו' יחוד או"א [אבא ואימא] כו' משא"כ למעלה מעלה בחי' אנכי כו' וע' בסש"ב [בספר של בינונים] ח"ב [חלק ב'] פ"ט בהג"ה [בהגהה].)

(Y véase lo escrito al final del discurso que comienza "Y Me aparecí a Avraham", acerca del nivel de Yajid (el Único); y al final del discurso que comienza "Para comprender el asunto de que la plegaria del hombre de negocios", etc.: la unión de Aba e Ima (Jojmá y Biná), etc., mientras que muchísimo más arriba está el nivel de Anojí ("Yo"), etc. Y véase Sefer Shel Beinonim (Tania), parte II, capítulo 9, en la glosa).

וע' עוד מענין בד בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] פ' צו גבי מדו בד ובע"ה [ובעץ חיים] שער א"א פ"ה ועיין בר"ח [בראשית חכמה] שער התשובה פ"ג [פרק ג'] ובמא"א אות ב' ס"ד ועיין מ"ש במ"א גבי עד הגל).

Y véase también sobre el tema de bad en Likkutei Torah del Arizal, Parashat Tzav, acerca de "su vestidura de lino (bad)", y en Etz Chaim, Sha'ar Arij Anpín, capítulo 5; y véase Reishit Jojmá, Sha'ar HaTeshuvá, capítulo 3, y Me'orei Or, letra bet, §64; y véase lo escrito en otro lugar acerca de "el montículo es testigo".

ולכך הן בגדי לבן, כי בחי' הלובן אינו כשאר הגוונים. כי הוא בחי' עצמיות של הדבר ואין כאן דבר נוסף רק עצם הדבר לבד.

Y por eso son vestiduras blancas, pues el aspecto de la blancura no es como los demás colores. Es el nivel de la esencia misma de la cosa, sin que haya aquí nada añadido: solo la esencia de la cosa.

משא"כ שאר הגוונים שהם צבע שצובעים בו אדום ירוק. שהצבע אדום הוא דבר נוסף על עצם הדבר שהיה לכן עד"מ ועכשיו ע"י הצבע נעשה אדום,

En cambio, los demás colores son tintes con los que se tiñen las cosas de rojo o de verde. Pues el tinte rojo es algo añadido a la esencia de la cosa, que, por ejemplo, era blanca y ahora, mediante el tinte, se ha vuelto roja;

ונמצא זהו הרכבה על עצם הדבר משא"כ גוון לבן שהוא עצמי ואינו צבע ומה שמכבסים בגדי פשתן בלשון אשכנז (בלייחט לאיווענט) היינו רק שע"י זה יתוסף ויתגלה עצם הלבנונית

resulta, entonces, que esto es una composición sobre la esencia de la cosa. En cambio, el color blanco es esencial y no es un tinte. El lavado de las vestiduras de lino —llamado en la lengua ashkenazi (bleicht leivent, “blanquear el lino”)— tiene únicamente el propósito de que, por medio de él, se intensifique y se revele la esencia de la blancura.

והנמשל מזה כי הנה ידוע ענין אורות וכלים שקודם שנאצלו הכלים לא שייך לומר על שפע אור א"ס שהוא קרוב לחסד יותר מחכמה.

Y la analogía es la siguiente: es sabido, respecto de las luces y las vasijas, que antes de que las vasijas fueran emanadas no se puede decir del flujo de la Luz Infinita (Or Ein Sof) que esté más próximo a Jésed (bondad) que a Jojmá (sabiduría).

כי לאו מכל מדות אלין איהו כלל. רק אחר שהכלי הגביל את האור נעשה התמונה בהאור להיות אור החסד או אור הגבורה שאז נק' הספירה

Pues «Él no pertenece en absoluto a ninguno de estos atributos». Solo después de que la vasija limita la luz, se forma en ella una configuración que la hace ser la luz de Jésed o la luz de Guevurá (contención); entonces la sefirá recibe ese nombre

בשם זה דוקא משא"כ האורות בעצמן הן בחי' בלי מה בלי מהות כו' שהאור מעין המאור למעלה מעלה ממהות מדות ואפילו ממהות חב"ד [חכמה בינה ודעת] כו' כנודע.

específicamente. En cambio, las luces en sí mismas son del nivel de «sin qué» (beli mah), sin naturaleza definida, etc.; pues la luz es afín a la Fuente luminosa y está muy, muy por encima de la naturaleza definida de los atributos emocionales (midot), e incluso de la naturaleza definida de Jojmá, Biná y Daat, etc., como es sabido.

3 וזהו ענין ההפרש שבין גוון לבן לשאר הגוונים. שבח"י לבן שהוא גוון עצמי ואין כאן דבר זולת עצם המהות זה הוא למעלה בח"י האורות

Y este es el significado de la diferencia entre el color blanco y los demás colores. Pues el aspecto del blanco, que es un color esencial, donde no hay nada aparte de la esencia misma, corresponde arriba al nivel de las luces

כמו שהם בעצמן קודם שנתלבשו בכלים שע"ז מורה המראה לבן שההארה והגילוי הוא אור א"ס ממש פשוט בתכלית הפשיטות,

tal como son en sí mismas, antes de revestirse en vasijas. A esto alude la apariencia blanca: que la iluminación y la revelación son la Luz Infinita misma (Or Ein Sof), simple con absoluta simplicidad.

אבל כשהאורות מתלבשים בכלים ונעשה בח"י אור בכלי חסד או בכלי הגבורה שהכלי מגבלת האור הפשוט ועושה בו תמונה

Pero cuando las luces se revisten en vasijas y se convierten en el nivel de luz dentro de la vasija de Jésed (bondad) o dentro de la vasija de Guevurá (contención), la vasija limita la luz simple y le da una forma,

כמו הגוון והצבע ירוק או אדום הנעשה על דבר הפשוט כ"י שנצבע אותו הדבר הפשוט. להיות ירוק סומק כ"י אש ומים חו"ג [חסד וגבורה] כ"י

como el color y el tinte verde o rojo que se aplica a una cosa simple, etc., tiñéndola, de modo que esa cosa simple se vuelva verde [o] roja (sumak), etc.: fuego y agua, Jésed y Guevurá, etc.

(ועמ"ש במ"א ע"פ אם בחקתי תלכו בענין ההפרש שבין אותיות החקיקה שהם מיניה וביה ובין אותיות הכתב שהדיו הוא דבר נוסף כ"י, דלכאורה זהו קרוב להפרש המבואר כאן בין לבן לשאר הגוונים ממש):

(Y véase lo escrito en otro lugar sobre el versículo "Si andan según Mis estatutos", acerca de la diferencia entre las letras grabadas, que son de la propia cosa y están en ella, y las letras escritas, donde la tinta es algo añadido, etc.; pues, aparentemente, esto es muy semejante a la diferencia explicada aquí entre el blanco y los demás colores.)

4 והנה התלבשות האורות בכלים הוא כדי שעי"ז יומשך מהאור התהוות העולמות ובעלי גבול וזה רבות עשית כו' נפלאותיך ומחשבותיך אלינו כו'

Ahora bien, el revestimiento de las luces en las vasijas tiene como propósito que, por medio de ello, de la luz se produzca la existencia de los mundos y de los seres limitados. Y esto es [lo que significa]: "Muchas cosas has hecho", etc., "Tus maravillas y Tus pensamientos hacia nosotros", etc.

פי' שכדי שיומשך מהאורות דע"ס [דעשר ספירות] שהם בחינת נפלאותיך ומחשבותיך אלינו דהיינו בבי"ע עצמו מספר רבוא רבבות הצמצומים והיינו בחי' הכלים כו' וכלים מכלים שונים כו'.

Es decir: para que de las luces de las Diez Sefirot, que son el nivel de "Tus maravillas y Tus pensamientos", haya una extensión "hacia nosotros", es decir, a los mundos de Beríá, Yetzirá y Asiá mismos, [Tú hiciste] decenas de miles de miríadas de contracciones (tzimtzumim); y este es el nivel de las vasijas, etc., "y vasijas distintas unas de otras", etc.

5 ודרך כלל הכלים הוא ציור אדם כמ"ש בצלמנו כדמותינו והיינו חב"ד [חכמה בינה ודעת] חג"ת [חסד גבורה תפארת] נה"י [נצח הוד יסוד]. ונה"י [ונצח הוד יסוד] מתלבשים בעשייה עד שעי"ז נמשך מחכמה דאצי"

Y, en términos generales, las vasijas tienen la forma de una figura humana, como está escrito: "A Nuestra imagen, según Nuestra semejanza"; es decir, Jojmá, Biná y Daat; Jésed, Guevurá y Tiféret; Nétzaj, Hod y Yesod. Nétzaj, Hod y Yesod se revisten en el Mundo de Asiá (Acción), hasta que por medio de esta [luz] se extiende desde la Jojmá de Atzilut (Emanación)

להתלבש ג"כ בעשייה וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] טפה זו מה תהא עליה חכם כו' והיינו ע"י רבבות צמצומים כנ"ל וכ"ז [וכל זה] אינו אלא לפי שהאור החכמה נתלבש בגוון וכלי.

para revestirse también en Asiá, como dijeron nuestros Sabios, de bendita memoria: "Esta gota, ¿qué llegará a ser? Un sabio", etc. Y esto ocurre por medio de miríadas de contracciones, como se mencionó anteriormente. Todo esto se debe únicamente a que la luz de Jojmá se revistió en un color y una vasija.

משא"כ האור כמו שהוא פשוט כו' וזהו ענין בגדי לבן כנ"ל. ולכן לענין אבל לא אסרו אלא כלים חדשים לבנים בלבד. (וע' בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] פ' ויחי):

En cambio, la luz, tal como es en sí misma, es simple, etc. Este es el concepto de las vestimentas blancas, como se mencionó anteriormente. Por eso, en lo que respecta al doliente, solo prohibieron las vestimentas blancas nuevas. (Y véase Likkutei Torah del Arizal, Parshas Vayechi.)

6 ב והנה להבין ענין בגדי בד קודש לכה"ג [לכהן גדול] ביום הכפורים דייקא יום הסליחה. יש להקדים ענין הידוע שע"י קיום התורה ומצות ממשיכים אורות פנימים ואורות מקיפים, כי

2. Ahora bien, para comprender el asunto de las vestiduras sagradas de lino (bad) del Kohen Gadol precisamente en Yom Kipur, el día del perdón, debemos anteponer el conocido principio de que, mediante el cumplimiento de la Torá y las mitzvot, se atraen luces interiores y luces circundantes. Pues

הנה אורייתא מחכמה נפקת ושרשה ממו"ס [ממוחא סתימאה] דא"א שהיא נק' בחי' אור פנימי כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שער א"א פ"ד מו"ס [מוחא סתימאה] דא"א הנק' חכמה

“la Torá procede de Jojmá (sabiduría)”, y su raíz está en Moja Stimaá (el cerebro oculto) de Arij Anpín, que es llamado el nivel de luz interior (Or pnimi), como está escrito en Etz Chaim, Sha’ar Arij Anpín, capítulo 4: “El Moja Stimaá de Arij Anpín, que es llamado Jojmá,

והוא סוד אור פנימי והמצות הן נמשכות מגולגלתא דא"א שהוא בחי' אור מקיף (כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שם ובפרק ג' ועיין בע"ח [בעץ חיים] שכ"ב ספ"ו).

es el misterio de la luz interior”. Y las mitzvot se atraen de la Gulgalta (el cráneo) de Arij Anpín, que es el nivel de luz circundante (Or makif), como está escrito en Etz Chaim, allí y en el capítulo 3; véase también Etz Chaim, Sha’ar 22, al final del capítulo 6.

ואע"ג [ואף על גב] שעל התורה נאמר לבושיה כתלג חיור הרי שהתורה היא ג"כ בחי' לבוש ומקיף. הענין

Y aunque acerca de la Torá se dice: “Su vestidura era blanca como la nieve”, lo cual muestra que la Torá también es el nivel de una vestidura y de una luz circundante, la explicación es

כי לבושיה כתלג חיור קאי על י"ג ת"ד [תיקוני דיקנא] שהם נעשים לבושים וחופפים על או"א [אבא ואימא] שלכך נק' או"א [אבא ואימא] דאצ"י הנסתרות לה' וכנודע דהנסתרות היינו י"ה שהם או"א [אבא ואימא] ומה שנק' נסתרות היינו לפי

que “Su vestidura era blanca como la nieve” se refiere a los trece tikunim de la barba (tikunei dikna), que se convierten en vestiduras y se ciernen sobre Aba e Ima (Jojmá y Biná). Por eso Aba e Ima de Atzilut (Emanación) son llamados “las cosas ocultas pertenecen a Havaiá”, pues es sabido que “las cosas ocultas” son Yud-Hei, que son Aba e Ima; y se los llama “ocultos” porque

שהם מחופים ומכוסים בדיקנא דאריך, ואע"פ [ואף על פי] שהדיקנא היא נמשכה ממו"ס [ממוחא סתימאה] [והרמ"ז] [והרב משה זכות] בפי' בראשית דף ח' כ' [כתב] בשם הפע"ח [הפרי עץ חיים] שהדיקנא מאירה ומתכוננת מג' מוחין חב"ד [חכמה בינה ודעת] היושבין לעילא בגולגלתא כו'

están cubiertos y ocultos por la barba de Arij [Anpín]. Y aunque la barba se atrae de Moja Stimaá [y el Ramaz, sobre Parshas Bereshis, página 8, escribe en nombre de Pri Etz Chaim que la barba resplandece y se forma a partir de los tres mojin —Jojmá, Biná y Daat— que reposan arriba, en la Gulgulta, etc.,

אשר כ"ז [כל זה] הוא למעלה מאו"א [מאבא ואימא] דאצילות. אך עכ"ז [עם כל זה] השפלתה הוא יותר למטה להיות ג"כ לבוש לאו"א [לאבא ואימא] דאצילות.

todo lo cual está por encima de Aba e Ima de Atzilut], no obstante, su descenso la lleva aún más abajo, para servir también como vestidura de Aba e Ima de Atzilut.

7 ופי' וענין הלבוש היינו כמו עד"מ האותיות המלכישים את השכל שאע"פ [שאף על פי] שע"י האותיות מתגלה השכל שהרב מסביר לתלמידו השכל ע"י האותיות היינו פשוטו של השכל

Y el significado y la esencia de la vestimenta son como, por ejemplo, las letras que revisten una idea: aunque la idea se revela por medio de las letras —pues el maestro explica la idea a su alumno mediante letras—, lo que se transmite es el sentido llano de la idea;

אבל פנימי' [פנימיות / פנימית] ועומק השכל אינו מתגלה ממש בהאותיות כ"א מוסתר ונעלם בהם בבחי' הסתר והעלם.

pero la dimensión interior y la profundidad de la idea no se revelan realmente en las letras; más bien, están ocultas y veladas en ellas, en un estado de ocultamiento y ocultación.

8 ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] דלא קאים אינש אדעת' [אדעתיה] דרביה עד ארבעין שנין והיינו מפני שעומק השכל של השפעת הרב היה עדיין בבחי' הסתר והעלם ממנו

Por eso dijeron nuestros Sabios, de bendita memoria, que una persona no comprende la mente de su maestro sino hasta después de cuarenta años. Esto se debe a que la profundidad de la idea que el maestro le transmitió todavía permanecía oculta y encubierta para él.

אלא שאעפ"כ [שאף על פי כן] אחר ארבעים שנים קאים לפי שמ"מ היה דעתיה דרביי [דרכיה] בבחי' מקיף עליו שמוסתר ומלוכש בתוך האותיות שקבל מרבו בבחי' הסתר והעלם.

Sin embargo, aun así, después de cuarenta años sí la comprende, porque, en cualquier caso, la mente de su maestro estaba sobre él a modo de luz circundante (makif), oculta y revestida en las palabras que había recibido de su maestro, en un estado de ocultamiento y encubrimiento.

9 ואחר מ' שנים נמשך מהעלם אל הגילוי. נמצא מובן מזה שהאותיות שהם לכושים היינו שמסתירים שהפנימי [שהפנימיות / שהפנימית] לא יתגלה רק החיצונית נמשך ומתגלה.

Y después de cuarenta años, pasa de lo oculto a lo revelado. De ello se entiende que las letras, por ser vestimentas, ocultan: la dimensión interior no se revela; solo la dimensión exterior descende y se revela.

ויוכן זה עוד ג"כ מענין מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] בסנהדרין דל"ה הטעם שאין דנין בע"ש [בערב שבת] וגומרין באחד בשבת משום דמינשי טעמייהו ואע"ג [ואף על גב] דשני סופרי הדיינים עומדים לפנייהם וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין, פרש"י [פירש רש"י / פירוש רש"י] דמ"מ לבא דאינשי לא כתבי כו'

Esto también puede entenderse a partir de lo que dijeron nuestros Sabios, de bendita memoria, en Sanhedrin, página 35: la razón por la que no se juzga en la víspera de Shabat para concluir el juicio el primer día de la semana es que "se olvidarían sus razones". Y aunque los dos escribas de los jueces están de pie ante ellos y anotan las palabras de quienes absuelven y las de quienes condenan, Rashí explica que, sin embargo, "lo que hay en el corazón de las personas no lo escriben", etc.,

ונשכח מלבו ישובו לטעמו כו', והיינו לפי שפנימית הסברא אינו מתגלה כלל מתוך האותיות כ"א מוסתר ונעלם.

"y se olvida de su corazón la comprensión asentada de su razonamiento", etc. Esto se debe a que la dimensión interior del razonamiento no se revela en absoluto a través de las letras; más bien, permanece oculta y escondida.

10 ועדי"ז גם המשל מלביש השכל אלא שהוא לבוש המעלים יותר מהאותיות. וזהו ענין לבושיה כתלג כמו השלג שנקפא המים ונעשה שלג ואח"כ חוזר ונמס והיה למים.

Del mismo modo, también una parábola (mashal) reviste la idea, salvo que es una vestidura que oculta más que las letras. Este es el significado de «Su vestidura era como la nieve»: como la nieve, en la que el agua se congeló y se convirtió en nieve, y después vuelve a derretirse y se convierte en agua.

כך הלבוש מעלים על פנימי' [פנימיות / פנימית] החכמה שאינו מתגלה להמקבל כ"א עומד עליו מלמעלה בבחי' הסתר ומקיף

Así, la vestidura oculta la dimensión interior de la sabiduría, de modo que esta no se revela al receptor, sino que permanece por encima de él, desde arriba, en un estado de ocultamiento y circundándolo (makif),

אלא שזהו בשעת ההשפעה, אמנם אח"כ יו כל להיות נמשך גם הפנימית מההעלם אל הגילוי.

pero esto ocurre en el momento de la transmisión; después, sin embargo, también la dimensión interior puede ser extraída del ocultamiento y llevada a la revelación.

11 וכמשל התלמיד דאחר מ' שנין קאים אדעתיה דרביה כנ"ל. וזהו ענין שהשלג היה אח"כ למים כו' כבראשונה [ועמ"ש בפי' שלח לך בד"ה ויאמרו כו' טובה הארץ בענין עגולים ויושר].

Como en el ejemplo del alumno que, después de cuarenta años, comprende la mente de su maestro, como se mencionó arriba. Y este es [el significado de] que la nieve se convirtiera después en agua, etc., como al principio [y véase lo escrito en Parshas Shelaj Lejá, en el discurso que comienza «Y dijeron», etc., «La tierra es buena», acerca de los conceptos de círculos y línea (igulim veyosher)].

וזהו ענין שיי"ג ת"ד [תיקוני דיקנא] נקי לבושיה כתלג חיוור שהם נעשים ג"כ לבושי' [לבושין / לבושים] לאו"א [לאבא ואימא] דאצילות. כי הנה אע"פ [אף על פי] שהלבוש הוא נשפל להיות נמוך יותר מהשכל

Y esto explica por qué los trece tikunim de la barba son llamados «Su vestidura era blanca como la nieve»: porque ellos también se convierten en vestiduras para Aba e Ima (Jojmá y Biná) de Atzilut. Pues, aunque la vestidura desciende a un nivel inferior al intelecto,

אבל באמת שרשו מלמעלה מהשכל המלוכש בו, וכמ"ש במ"א מענין שלמה ששבח גודל חכמתו היה מ"ש וידבר שלשת אלפים משל [עיי' מזה ר"פ לך לך בד"ה הנה אברם כו' ע"ש].

en verdad, su raíz está por encima del intelecto investido en ella, como se explica en otro lugar acerca de Shlomó: el elogio de la grandeza de su sabiduría consistía en lo que está escrito: «Y habló tres mil parábolas» [véase acerca de esto al comienzo de Parshas Lej Lejá, en el discurso que comienza «He aquí, Avram», etc.; véase allí;

12 ובד"ה והבדילה הפרוכת ובפ' מקץ בביאור על מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] מזוזה מימין ונ"ח משמאל]. ולכך הדיקנא דאריך ששרשה ממ"ס [ממוחא סתימאה] שהיא למעלה מאו"א [מאבא ואימא] דאצי"ה היא דוקא שנעשית לבוש לאו"א [לאבא ואימא] כו',

y en el discurso que comienza “Y la cortina separará”, y en Parashat Miketz, en la explicación de la enseñanza de nuestros Sabios, de bendita memoria: “La mezuzá a la derecha y la lámpara de Janucá a la izquierda”. Por eso, precisamente la barba de Arij [Anpín], cuya raíz proviene de Moja Stimaa, que está por encima de Aba e Ima de Atzilut, se convierte en una vestidura para Aba e Ima, etc.

וכמו בגשמיות הזקן מתחיל לצמוח אחר עשרים שנה לפי שאז מאירים המוחין דגדלות וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] ולמכור בנכסי אביו עד שיהיה בן עשרים שנה וכמ"ש במ"א.

Así como, en el plano físico, la barba comienza a crecer después de los veinte años, pues entonces resplandece el intelecto maduro (mojin de gadlut), como dijeron nuestros Sabios, de bendita memoria: “y vender los bienes de su padre, hasta que tenga veinte años”, según se explica en otro lugar.

נמצא שערות הדיקנא אף שהן בחי' שערות לבד עכ"ז [עם כל זה] הרי הן באין ונמשכין ממוחין דגדלות שלמעלה מהמוחין שיש לו בתחלה קודם עשרים שנה.

Resulta, entonces, que los pelos de la barba, aunque no sean más que pelos, provienen y descienden del intelecto maduro, que está por encima del intelecto que la persona posee inicialmente, antes de los veinte años.

13 ולכן ג"כ הסריס אין לו זקן לפי שאין בו כח ההולדה והיינו לפי שלהיות ההולדה וההשפעה הוא נמשך מהתחזקות המוחין והסריס שחסר בו כח זה אין לו זקן.

Y por eso también el eunuco (saris) no tiene barba, porque carece de la capacidad de engendrar. Es decir, engendrar e impartir provienen del fortalecimiento del intelecto (mojin), y el eunuco, que carece de esta capacidad, no tiene barba.

וכן נשים שדעתן קלות אין להם זקן כו'. וזהו ענין שהתורה ששרשה ממו"ס [ממוחא סתימאה] נק' ג"כ לבושיה דהיינו בחי' הדיקנא שהיא לבוש לאו"א [לאבא ואימא] אבל מ"מ בשרש התורה במו"ס [במוחא סתימאה] היא בחי' או"פ [אור פנימי].

Asimismo, las mujeres, "cuyo entendimiento es ligero", no tienen barba, etc. Y este es el sentido de que la Torá, cuya raíz está en Moja Setimá, también sea llamada "Su vestimenta": es decir, el nivel de la barba, que es una vestimenta para Aba e Ima (Jojmá y Biná). Sin embargo, en la raíz de la Torá, en Moja Setimá, esta es el nivel de la luz interior (Or pnimi).

14 והנה זה לעומת זה התאווה והכבוד הם פנימיים ומקיפים דנוגה כי התאווה להיות בסוכאי יין וזוללי בשר זהו מזון ואו"פ [ואור פנימי] דנוגה.

Ahora bien, "uno frente al otro": el deseo y el honor son los niveles interior y circundante de Nogah. Pues el deseo de estar "entre los que se hartan de vino y los que se atiborran de carne" es el alimento y la luz interior de Nogah.

והכבוד וגסות הרוח בלבישת בגדי כבוד זהו מקיפים דנוגה והוא זלעו"ז [זה לעומת זה] נגד הפנימיים ומקיפים דקדושה [ועמ"ש בד"ה זאת חנוכת המזבח כו']

Y el honor y la altivez de espíritu, al vestir ropas honorables, son los niveles circundantes de Nogah. Esto es "uno frente al otro", en oposición a los niveles interior y circundante de la santidad [y véase lo escrito en el discurso que comienza "Esta es la dedicación del altar", etc.,

בענין הבו לה' כבוד] הנמשכים ע"י תורה ומצות שיסוד הקדושה הוא בחי' ביטול לאור א"ס ב"ה והמצות הם בחי' המשכה מלמעלה למטה שלכך נק' כל המצות ע"ש צדקה.

sobre el tema de "Den honor a Havaiá"], que se atraen mediante la Torá y las mitzvot. Pues el fundamento de la santidad es el nivel de autoanulación (bitul) ante la Luz Infinita (Or Ein Sof), bendito sea; y las mitzvot son el nivel de atraer desde arriba hacia abajo. Por eso todas las mitzvot reciben el nombre de tzedaká (caridad):

צדקת פרזונו בישראל. משמיא מיהב יהבי כו' בחי' או"י [אור ישר] וגם בחי' או"ח [אור חזר] הוא ביטול עצמותו שמואס בחי' עוה"ז.

"las obras justas (tzidkot) de sus poblaciones abiertas en Israel"; "del Cielo dan", etc. [Este es] el nivel de la luz directa (or yashar). Y el nivel de la luz de retorno (or chozer) también es la anulación del propio ser, que lleva a despreciar la vida de este mundo.

משא"כ בחי' נוגה שהוא בחי' יש הפך הביטול וזהו התאוה והכבוד, ואצ"ל [ואין צריך לומר] דבר איסור גמור ח"ו [חס ושלום] שהם פנימים ומקיפים דג"ק [דג' קליפות] הטמאות שלמטה מטה מנוגה כו':

En cambio, el nivel de Nogah es un nivel de yesh (existencia independiente), lo opuesto a la auto-anulación; y esto es el deseo y el honor. Y no hace falta decir que [lo mismo se aplica a] algo completamente prohibido, D'os libre: estos son los niveles interiores y circundantes de las tres kelipot impuras, que están muy, muy por debajo de Nogah, etc.

15 ג והנה ענין יום הכפורים יום התשובה להיות מחילת עוונות הוא ע"י התגלות והמשכת הארה גדולה ועצומה מאור א"ס ב"ה מה שלמעלה מעלה אפילו ממקיפים ופנימיים הנמשכים ע"י תורה ומצות שע"י מתמלאים הפגמים שבתורה ומצות.

3. Ahora bien, el asunto de Yom Kippur, el día de teshuvá (retorno), en cuanto al perdón de los pecados, se produce mediante la revelación y la atracción de una iluminación grande e inmensa de la Luz Infinita (Or Ein Sof), bendito sea, de un nivel muy, muy superior incluso a las luces circundantes e interiores que se atraen mediante la Torá y las mitzvot; y por medio de ello se colman las deficiencias en la Torá y las mitzvot.

16 וענין הארה עצומה זו היינו כי הנה מבואר למעלה דהמקיפים ופנימיים נמשכים מגלגלתא ומוחא דא"א וזהו ענין ההמשכה שע"י התורה ומצות

Y el asunto de esta iluminación inmensa es el siguiente. Como se explicó arriba, las luces circundantes e interiores se extienden desde el Gulgalta (cráneo) y el Moja (cerebro) de Arij Anpín, y esta es la extensión que tiene lugar por medio de la Torá y las mitzvot.

אך ביוהכ"פ [ביום הכפורים] יום התשובה הוא התגלות עתיקא קדישא סתימא דכל סתימין שלמעלה מבחי' גלגלתא וכתר דא"א.

Pero en Yom Kipur, el día de la teshuvá (retorno), se revela Atika Kadisha, «el más oculto de todos los ocultos», que está por encima del nivel del Gulgalta y Kéter (la Corona) de Arij Anpín.

ונק' מקור התענוגים וכמ"ש בזהר פ' אמור דק"א א' כתיב כי עמך הסליחה וכתב כי עמך מקור חיים.

Y se la llama la fuente de los deleites (taanugim), como está escrito en el Zohar, Parshas Emor, página 101a: está escrito: «Pues contigo está el perdón», y está escrito: «Pues contigo está la fuente de la vida».

פ"י מקור חיים הוא מקור התענוגים שלמעלה מבח"י גלגלתא ומו"ס [ומוחא סתימאה] שהוא בח"י הרצון עליון והחכמה עילאה.

Es decir: «la fuente de la vida» es la fuente de los deleites, que está por encima del nivel del Gulgalta y el Moja Stimaá, que corresponden al nivel de la voluntad suprema y la Jojmá suprema.

כי רק הארה מבח"י התענוג נמשך ומתלבש בהרצון והוא פנימית הרצון כו' (ועמ"ש ע"פ ואהיה אצלו אמוץ).

Pues solo un destello del nivel del deleite se extiende y se inviste en la voluntad, y constituye la dimensión interior de la voluntad, etc. (Y véase lo escrito sobre el versículo «Y yo estaba junto a Él como un niño criado»).

ולכן בהגלות בח"י עצמות התענוג עליון ע"ק [עתיקא קדישא] הוא ממלא כל הפגמים שבמקיפים ופנימיים דגלגלתא ומו"ס [ומוחא סתימאה], וע"ז

Por lo tanto, cuando se revela el nivel de la esencia misma del deleite supremo, Atika Kadisha, este llena todos los defectos de las luces circundantes e interiores del Gulgalta y el Moja Stimaá. Y acerca de esto

ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. ועיין בזהר ויקרא די"ו ע"א מאן ישוב, ישוב ע"ק [עתיקא קדישא] לאתגלייא כו'.

nuestros Sabios, de bendita memoria, dijeron: «En el lugar donde se encuentran quienes hacen teshuvá, los justos completos no pueden encontrarse». Y véase el Zohar, Vayikra, página 16a: «¿Quién es el que “retornará”? Atika Kadisha retornará para revelarse», etc.

17 וזהו ענין יוהכ"פ [יום הכפורים] ולכן הכהן גדול שעל ידו נמשך המשכה עליונה זו נאמר בו בד קדש ילבש.

Y este es el sentido de Yom Kipur. Por eso, respecto del Kohen Gadol, a través de quien se produce esta emanación suprema, se dice: “Vestirá lino sagrado (bad)”.

והם בגדי לבן שהוא גוון עצמי היינו גילוי עצמיות התענוג שהוא פשוט דהיינו שהוא למעלה מבח"י התענוג שמתצמצם להיות מלובש בחכמה, וכמ"ש במ"א

Y estos son los vestidos blancos; [el blanco] es un color esencial: es decir, la revelación de la esencia misma del deleite, que es simple; esto significa que está por encima del nivel del deleite que se contrae para investirse en Jojmá (sabiduría), como se explica en otro lugar.

כי מקור התענוג הוא בחי' עצמותו ית' ואינו עד"מ התענוג שלמטה באדם שהתענוג הוא מאיזו דבר שחוץ ממנו

pues la fuente del deleite es el nivel de Su esencia misma, bendita sea. No es como, por ejemplo, el deleite en el ser humano, aquí abajo, cuyo deleite proviene de algo exterior a él,

כמו מלמידת חכמה או איזה מאכל משא"כ בו ית' שאין לך דבר שחוץ ממנו ובחי' התענוג שבו היינו שהוא עצמו בחי' תענוג.

como aprender sabiduría o algún alimento. Pero en Él, bendito sea, no hay nada exterior a Él, y el nivel del deleite que hay en Él es que Él mismo es el nivel del deleite.

אלא שנמשך ע"י צמצום ומתלבש אח"כ בחכמה ולכן בחי' בגדי בד קדש זהו גילוי עצמיות התענוג שאז הוא פשוט שאינו מורכב ומלוכש עדיין בשום דבר כו' עד"מ.

Solo que se hace descender mediante el tzimtzum (contracción) y después se inviste en Jojmá. Por eso, el nivel de los vestidos de lino sagrado (bad) es la revelación de la esencia misma del deleite, que entonces es simple, sin estar aún compuesto ni investido en cosa alguna, etc., a modo de analogía.

18 ועוד זאת כמ"ש הלק"ת [הלקוטי תורה (להאריז"ל)] בד נמשך מת' עלמין דכסופין שהם בחי' אורות שפע הענג העליון הנמשכים מע"ק [מעתיקא קדישא] כו'.

Además, como escribe el Likkutei Torah del Arizal, el bad proviene de los cuatrocientos “mundos de anhelo” (almin dechisufin), que son el nivel de las luces, el flujo del deleite supremo que desciende de Atika Kadisha, etc.

ונק' עובר לסוחר שהוא מבחינה שלמעלה מהכתר וגלגלתא שהוא בחי' מקיף לשון סחור והמשכה זו הוא מלמעלה יותר מהמקיפים הנ"ל.

Y se lo llama “pasando al comerciante” (over lasocher), pues proviene de un nivel superior a Kéter (la Corona) y a Gulgulta, que es el nivel de makif (circundante); [socher] es una expresión relacionada con sechor, “alrededor”. Este flujo desciende de un nivel aún más elevado que las [luces] circundantes mencionadas antes.

(וכמ"ש במ"א בד"ה וישלח יעקב הנ"ל). והכה"ג [והכהן גדול] שלובש בגדי בד קדש אשר הבגדים הם המקיפים היינו שמבחי' בד קדש שלמעלה מהמקיפים יומשך להיות בחי' מקיף

(Como se explica en otro lugar, en el discurso que comienza "Y Yaakov envió", mencionado antes.) Y el Kohen Gadol viste las vestiduras sagradas de lino (bad); las vestiduras son las [luces] circundantes. Es decir, del nivel del bad sagrado, que está por encima de las [luces] circundantes, se hace descender [luz] para que sea un nivel de makif,

דהיינו מה שמשם ממש נמשך למלאות כל הפגמים שבמקיפים ופנימיים דקדושה כנ"ל וזהו כענין עובר לסוחר שעוברים ונמשכים בבחי' סוחר שהוא בחי' מקיף כנ"ל. וזהו ענין ויעבור דיג"מ [די"ג מדות] הרחמים.

es decir, aquello que descende precisamente de allí para llenar todos los defectos de las [luces] circundantes e interiores de santidad, como se mencionó antes. Esto es semejante a "pasando al comerciante": pasan y descienden al nivel de socher, que es el nivel de makif, como se mencionó antes. Y este es el sentido de "Y pasó" (vaya'avor), al comienzo de los Trece Atributos de Misericordia.

19 והנה פ"י יכפר עליכם לטהר אתכם היינו מהמקיפים דנוגה כמו מהכבוד וגסות שמהם ליכא בירור והעלאה כ"א להיות מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך כו',

Ahora bien, el significado de "Él hará expiación por ustedes para purificarlos" se refiere a [purificarlos] de los niveles circundantes de Nogah, como el honor y la arrogancia, de los cuales no hay refinamiento (birur) ni elevación, sino únicamente que sean [como en] "He borrado tus transgresiones como una nube espesa, y tus pecados como una nube", etc.;

משא"כ מבחי' הפנימיים דקליפה כמו התאוה בסובאי יין וזוללי בשר מאחר שנעשה מזה חיות פנימי בגוף

en cambio, del nivel de los aspectos interiores de la kelipá (la cáscara), como el deseo de "los que se atiborran de vino y se hartan de carne", puesto que de ello se formó una fuerza vital interior (ja-yut) en el cuerpo,

הנה יוכל להתעלות אח"כ כשמתפלל בעומקא דליכא כו', וע"ז נאמר מכל חטאתיכם תטהרו אתם לא כן מהמקיפים.

puede elevarse después, cuando uno reza desde lo profundo del corazón, etc. Y acerca de esto se dice: "De todos sus pecados ustedes se purificarán": ustedes mismos. No así de los niveles circundantes.

20 ועדי"ז היה ג"כ בקרבנות ב' דברים זריקת הדם והקטרת אימורים. הקטרת אימורים החלב עם היותו

Del mismo modo, también había dos elementos en las ofrendas: la aspersión de la sangre y la quema de las partes sacrificiales (eimurim). La quema de las partes sacrificiales: la grasa, aunque es

אסור להדיוט עולה ונכלל באלקות ע"י אש שלמעלה שהיה יורד בדמות אריה אור י"ה מבחי' שם מ"ה [שם מ"ה] כו' וזהו ענין בירורי הפנימיים ע"י התשובה.

prohibida para una persona común, asciende y queda incorporada a la Divinidad por medio del fuego de arriba, que descendía con forma de león (aryeh), la luz (Or) de Yah, del nivel del Nombre Mah, etc. Y este es el refinamiento (birur) de los [niveles] interiores por medio de la teshuvá (retorno).

וזריקת הדם הוא בחי' התעוררות גבורות עליונות ממקור הגבורות דתהו להיות עי"ז כלייה להמקיפים דנוגה כו'.

Y la aspersión de la sangre es el nivel del despertar de las Guevurot supremas (fuerzas de contención) desde la fuente de las Guevurot de Tohu, para que por medio de ello se produzca la aniquilación de los [niveles] circundantes de Noga, etc.

וזהו כי ביום הזה יכפר. מאן דלית ליה שם ידיע והוא למעלה מבחי' סוכ"ע וממכ"ע [וממלא כל עלמין]. והיינו ע"י ממעמקים קראתיך כו'.

Y esto es "Porque en este día Él hará expiación": Aquel que no tiene un Nombre conocido, que está por encima del nivel de la luz que circunda todos los mundos (sovev kol almin) y de la luz que llena todos los mundos (memalé kol almin). Y esto se alcanza mediante "Desde las profundidades te llamé", etc.

21 ולתוספות ביאור. בענין הארה עצומה זו שלמעלה ממקיפים ופנימיים דגלגלתא ומו"ס [ומוחא סתימאה]. הענין הוא כי הנה למעלה מהתהוות הכלים אין שייך בחי' א"פ [אור פנימי] וא"מ [ואור מקיף] כלל.

Para explicar más esta tremenda iluminación, que está por encima de las luces abarcadoras e interiores de Gulgalta y Moja Setimá: el punto es que, por encima del surgimiento de las vasijas, no se aplican en absoluto los niveles de luz interior (o pnimi) y luz abarcadora (o makif).

ששייכות ענין א"פ [אור פנימי] וגם אור מקיף הוא רק כשנתהוו בחי' הכלים אז שייך ענין א"פ [אור פנימי] המלוכש בהכלי.

Pues la pertinencia de la luz interior, y también de la luz abarcadora, existe únicamente cuando las vasijas ya han surgido; entonces se aplica el concepto de luz interior investida en la vasija,

22 ואור מקיף שהוא מקיף על הא"פ [האור פנימי] והכלי. משא"כ בלמעלה מהתהוות הכלים כו' אין שייך שם כלל בחי' א"פ [אור פנימי] וא"מ [ואור מקיף]. וכמ"ש במ"א בפ"י כי גאה גאה.

y de la luz circundante, que circunda la luz interior y la vasija. En cambio, por encima del surgimiento de las vasijas, etc., no se aplican allí en absoluto los niveles de luz interior y luz circundante. Como se explica en otro lugar acerca del significado de "Pues Él es exaltado, exaltado (ga'oh ga'ah)"

פ"י גאה הוא מלשון התנשאות מה שלמעלה מן הכלים שאינו יכול להתלבש בשום כלי כלל כ"א מאיר בבחי' מקיף מלמעלה והוא בחי' סוכ"ע.

Es decir: ga'ah expresa elevación; se refiere a lo que está por encima de las vasijas y no puede investirse en ninguna vasija, sino que ilumina como un makif (circundante) desde arriba. Este es el nivel de la luz que circunda todos los mundos (sovev kol almin).

אבל אעפ"כ [אף על פי כן] מאחר שנק' סוכ"ע הרי יש לו שייכות לבחי' עלמין דהיינו בחי' אור מקיף שיש לו שייכות עם הכלים

Sin embargo, aun así, dado que se lo llama "que circunda todos los mundos", tiene relación con el nivel de los mundos; es decir, el nivel de la luz circundante, que tiene relación con las vasijas.

אבל א"ס ב"ה הוא גאה על גאה שהוא רם ומתנשא על המקיף והפנימי סוכ"ע וממכ"ע [וממלא כל עלמין] כו' ואינו בגדר עלמין כלל.

Pero el Infinito (Ein Sof), bendito sea, es "exaltado por encima de exaltado": es elevado y está por encima de la luz circundante y de la interior, sovev kol almin y memalé kol almin, etc., y no está en absoluto dentro de los límites de los mundos.

23 וזהו בחינת אתה הוא ה' לבדך. לבדך דייקא שאין שייך לומר סובב לבחי' עלמין כו'.

Y este es el nivel de "Tú eres Havaiá, Tú solo". "Tú solo", precisamente: pues no se puede decir [de Él] que "circunda" el nivel de los mundos, etc.

וע"ז נאמר ה' בך ינחנו בבחי' הוא לבדו הוא כמו קודם שנברא העולם כו'. מה שאין לו שייכות לבחי' עלמין וכלים לא בבחי' א"פ [אור פנימי] ולא בבחי' א"מ [אור מקיף].

Y acerca de esto se dice: "Havaiá solo (badad) lo condujo": en el modo de "Él está solo", como antes de que el mundo fuera creado, etc.; aquello que no guarda relación alguna con el nivel de los mundos y las vasijas, ni como luz interior ni como luz circundante.

לכן הכה"ג [הכהן גדול] צ"ל ג"כ לבוש בגדי בד קדש להמשיך מבחי"י בד קדש בחי"י בגדי כהן מקיפים עליונים, וזהו ג"כ הענין שביוהכ"פ [שביום הכפורים] נכנס הכה"ג [הכהן גדול] לפני ולפנים לבית קדש הקדשים.

Por lo tanto, el Kohen Gadol también debe vestirse con ropas sagradas de lino (bad), para hacer descender del nivel del bad sagrado el nivel de las ropas sacerdotales, [luces] circundantes supremas. Y este es también el motivo por el que en Yom Kipur el Kohen Gadol entra en el recinto más íntimo, en la Casa del Santo de los Santos.

אשר סוכ"ע נקי קדש ומובדל שאינו מתלבש כו' אכן קדש הקדשים הוא מה שלמעלה מבחי"י סוכ"ע כו' וע"י גילוי מבחי"י זו מתמלאים כל הפגמים שבמקיפים ופנימיים דקדושה כו':

Pues sovev kol almin es llamado "santo" (kodesh) y apartado, ya que no se reviste, etc.; pero el Santo de los Santos es aquello que está por encima del nivel de sovev kol almin, etc. Y mediante una revelación de este nivel se colman todos los defectos de las [luces] circundantes e interiores de la santidad, etc.

LikuteiTorah.com
LA PARASHÁ JASÍDICA

Sobre esta edición

Esta edición contiene el texto hebreo y la traducción al español.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Nuestra traducción al español, hecha de nuestra traducción inglesa del hebreo, sin las notas de Kehot: CC BY 4.0.

Esta edición en su conjunto: CC BY-NC 4.0. Puede copiarse, imprimirse y compartirse libremente, citando a Kehot Publication Society y likuteitorah.com; no puede venderse. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

La traducción al español se hizo desde la edición en inglés de likuteitorah.com con ayuda de IA (openai/gpt-6-luna-pro:batch), con el hebreo al lado para cotejar; todavía no la revisó un editor humano. Coteja con el hebreo todo lo importante.

El Rebe pidió que los maamarim de la parashá de la semana, la «Parashá jasídica», se estudien durante esa semana, repartidos en sus siete días (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Por qué estudiarla y las brajot del Rebe: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

Un proyecto gratuito y sin fines de lucro; aquí no se vende nada. Sin afiliación con Kehot, Sefaria ni la Biblioteca de Lubavitch. © likuteitorah.com

De likuteitorah.com/es/likutei-torah/acharei/4/

DEDICADO EN HONOR DE

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

El padre del Rebe, Reb Leví Itzjak